ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ «ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ»

Α. ΣΟΠΕΝΑΟΥΕΡ

Ἡ Γυναῖκα καὶ ἡ Τέχνη

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ Χ. Α. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Κ. Ν. ΚΥΡΙΑΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΤΕΧΝΩΝ Α.Π.Θ.
ΔΩΡΕΑ ΚΑΛΛΙΓΑ

ND
1460
.W65
S36716
1941
c. 1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΚΥΡΙΑΚΗ
ΑΘΗΝΑΙ, 1941

ND
1460
.W65
536716
1941
c.1

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ «ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ»

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟΥ
ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΤΕΧΝΩΝ
Α.Π.Θ.
Κωδ. 19156

Α. ΣΟΠΕΝΑΟΥΕΡ

Ἡ Γυναῖκα καὶ ἡ Τέχνη

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ Χ. Α. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Κ. Ν. ΚΥΡΙΑΚΗ

ΙΒ/5

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΚΥΡΙΑΚΗ

ΑΘΗΝΑΙ, 1941

Δωρεά
Παύλου & Ανδρέα Καλλιγά

0640016673

Πρόλογος

Θεωροῦμε ἀπαραίτητα δυὸ λόγια, ἔτσι σὰν πρόλογο, γιὰ τὴ φιλοσοφία τοῦ Σοπενάουερ, τὴν τόσο προσωπικὴ καὶ τόσο ἰδιόρυθμη.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Σοπενάουερ, ἔχει πραγματικὰ προσωπικὸ χαρακτῆρα, ἡ δὲ ἀπαισιοδοξία ποὺ τὴ χαρακτηρίζει καὶ εἶναι ἡ σφραγῖδα τοῦ ἴδιου του ἐγώ. Ἔχει τὴν πηγή της στὴν ἐκδικητικὴ διάθεση τοῦ ἀνθρώπου στὸν ὁποῖο ἡ φύση ἀρνήθηκε τὴν εὐνοιά της. Ὁ χαρακτῆρας τοῦ Σοπενάουερ κάνει ἐντύπωση μὲ τὶς πολλὲς ἀντιφάσεις του, ἀνεκπλήρωτη καὶ περιπαθὴς φιλοδοξία ἀπὸ τὴ μιά, ἀδιάκοπος σαρκασμὸς κατὰ τῶν ἀξιῶν τῆς δόξας καὶ τῆς τιμῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀκόμα περισσότερο τάση πρὸς ἀπόδειξη τοῦ ἀναξιόλογου καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Ὁ Σοπενάουερ βλέπει τὸν κόσμο κάτ' ἀπ' τὸ φακὸ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του καὶ τῆς ἐπίδρασης πάνω σ' αὐτόν, τοῦ Κὰντ καὶ τῆς Ἰνδικῆς Φιλοσοφίας.

Δὲν ὑφίσταται γι' αὐτὸν ὁ κόσμος παρὰ σὰν παράσταση, δὲν γνωρίζουμε τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη, τὴ γῆ παρὰ μόνο ὅπως μᾶς τὸν παρουσιάζουν τὰ μάτια μας κ' οἱ αἰσθήσεις, οἱ ὁποῖες κατ' αὐτὸν εἶναι τὸ ἄμεσο δεδομένο. Ὁ κόσμος τῶν αἰσθήσεών μας εἶναι προϊὸν τῆς καθ' οἱονδήποτε τρόπον ὀργανωμένης φύσεως. Ἡ πραγματικότης ὡς πράγμα καθ' ἑαυτὸ λέγει δὲν διαφεύγει τὴν κρίση μας, γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τοῦ νοῦ, διαθέτουμε τὴν

ἱκανότητα τῆς εἰσδύσεως στ' ἄδυτα τοῦ ψυχικοῦ μας κόσμου.

Στὸν ἐσωτερικό μας κόσμο, εὑρίσκεται ὁ γόρδιος δεσμὸς τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ ἡ κλεῖδα τῆς κατανοήσεως τοῦ σύμπαντος, τὸ ὂν καθ' ἑαυτὸ βρίσκεται μέσα μας, εἶναι ἡ βούληση ποὺ ἐκδηλώνεται, μὲ τὶς ὁρμές, τὶς τάσεις, τὰ συναισθήματα. Ἡ ὕλη εἶναι ἡ ὁρατὴ μορφὴ τῆς βουλήσεως. Περιγράφει θαυμάσια τὸν πόνο, γι' αὐτὸν ἡ ζωὴ εἶναι γεμάτη βάσανα ἂν κάποτε τὰ βάσανα ὑποχωροῦν εἶναι γιὰ νὰ παραχωρήσουν τὴ θέση τους στὴν ἀνία. Ἡ τέχνη γι' αὐτὸν εἶναι ἀπολύτρωση καὶ ἡ γυναῖκα ἀνάξια τῆς θέσης ποὺ τῆς δίνουμε στὴν κοινωνία.

Ἀναφέρουμε τὰ κυριώτερα ἔργα του :

Ὁ Κόσμος σὰν Βούληση καὶ Παράσταση, Περὶ τῆς Ὁράσεως καὶ τῶν Χρωμάτων, Περὶ τῆς Βουλήσεως στὴ Φύση, Τὰ Δυὸ Θεμελειώδη Προβλήματα Ἠθικῆς πάρεργα καὶ παραλειπόμενα. Ἡ ἐπίδραση τοῦ Σοπενάουερ ὑπῆρξε μεγίστη πάνω στὴν Τέχνη καὶ στὴν Παγκόσμια Διανόηση.

Κ. Ν. ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ἡ Τέχνη

Ἡ τέχνη εἶναι ἀπολύτρωση, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ «θέλειν» ἀπολύτρωση ἀπ᾽ τὰ βάσανα, ὁμμορφαίνει τὶς εἰκόνες τῆς ζωῆς. Ἔχει γι᾽ ἀποστολή της τὴν ἀναπαραγωγὴ ὅλων τῶν ὄψεων καὶ ὅλων τῶν ἀποχρώσεων τῆς ζωῆς, Λυρικὴ ποίηση, τραγωδία κωμωδία, Ζωγραφική, Μουσικὴ — ἡ ἐπίδρασις τοῦ ταλέντου εἶναι μόνο ἐδῶ, πειὸ αἰσθητὴ ἀπ᾽ ὁπουδήποτε ἀλλοῦ.

Κάθε ἐπιθυμία εἶναι γέννημα μιᾶς στέρησης, μιᾶς ὁδύνης. Ὅταν ἱκανοποιηθῆ ἡσυχάζει, Μὲ τὴν ἱκανοπήση της ὅμως δέν σημαίνει πῶς δέν μένουν ἄλλες ποὺ δὲν ἔχουν ἱκανοποιηθῆ. Αὐτὸ δὲ γιατί ἡ διάρκεια τοῦ πόθου εἶναι μεγάλη, οἱ ἀπαιτήσεις ἄπειρες καὶ ἡ ἀπόλαυση σύντομη καὶ πολὺ περιωρισμένη. Μάλιστα δὲ ἀκόμα καὶ αὐτὴ ἡ εὐχαρίστηση ποῦ ἐπιτυγχάνουμε εἶναι ἁπλῶς φαινομενικὴ γιατὶ τὴν ἐπιθυμία ποῦ ἱκανοποιήθηκε ἄλλη ἔρχεται νὰ διαδεθχῆ. Ἡ πρώτη εἶναι ὁπτασία ποῦ διαλύθηκε, ἡ δευτέρα, ὁπτασία ποὺ διαρκεῖ ἀκόμη.

Τίποτε στὸν κόσμο δὲν ἔχει τὴν δύναμη νὰ καθησυχάση τὴ θέληση οὔτε νὰ μονιμοποιήση τὴν προσήλωση της. Ὅτι ἐπιτυγχάνουμε εἶναι κάτι ἀνάλογο πάντα μὲ τὴν ἐλεημοσύνη ποὺ πετοῦν στὰ πόδια τοῦ ἐπαίτου καὶ ἡ ὁποία εἶναι τόση ὅση τοῦ φθάνει νὰ παρατείνη τὴν ζωήν του καὶ τὰ βάσανά του μέχρι τὴν ἑπομένη μέρα.

Ἔτσι ἐφόσον ἤμαστε κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν

ἐπιθυμιῶν, καὶ τῆς θελήσεως ἐφόσον ἐγκαταλειπόμαστε στὶς ἐλπίδες ποῦ μᾶς τυραννοῦν καὶ στοὺς φόβους πού μᾶς βασανίζουν δὲν ὑπάρχη γιὰ μᾶς, οὔτε ἀνάπαυση οὔτε διαρκῆς εὐτυχία.

Εἴτε ἐπιδιώκουμε κάτι μ᾽ ἐπιμονή, εἴτε φεύγουμε μπροστὰ σὲ μίαν ἀπειλὴ ἀναστατωμένοι ἀπὸ τὴν ἀναμονὴ ἢ τὸ φόβο, στὴν οὐσία εἶναι τὸ ἴδιο πράμμα, οἱ φροντίδες, ποὺ ἔχουν γιὰ αἰτία τους τὶς ἀπαιτήσεις τῆς θελήσεως κατ᾽ ἀπ᾽ ὅλες της τὶς μορφές, δὲν παύουν νὰ συνταράσσουν καὶ νὰ βασανίζουν τὴν ὕπαρξη μας.

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος σκλάβος τῆς θελήσεως του, εἶναι σὰν τὸν Ἰξίονα καρφωμένος στὸν τρόχο, γεμίζει τὸ πιθάρι τῶν Δαναΐδων, εἶναι σὰν τὸν Τάνταλο καταδικασμένος στὴν αἰωνία δίψα.

Τότε μόνο μᾶς παρουσιάζεται ἡ ἠρεμία ποῦ μάταια ζητήσαμε στὸν πόθο καὶ ποὺ πάντα μᾶς ξέφευγε ὅταν μιὰ ἐξωτερικὴ περίσταση ἢ ἐσωτερικὴ ἁρμονία μᾶς ἀνυψώνη γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔξω ἀπ᾽ τ᾽ ἀτέλειωτο ρεῦμα τοῦ πόθου, ἀφήνει ἐλεύτερο ἀπ᾽ τὸν ἐφιάλτη τῆς θέλησης τὸ πνεῦμα τραβᾶ τὴν προσοχὴ ἀπὸ κάθε τὶ ποὺ τὴ διέγειρε καὶ μᾶς παρουσιάζει τὰ πράγματα χωρὶς τὴ γοητεία τῆς ἐλπίδας, χωρὶς συμφέρο, καὶ σὰν ἀντικείμενο, ἀντικείμενο ἀνιδιοτελὴς παρατήρησης. — Τότε καὶ μόνον ἔχουμε πλήρες αἴσθημα γαλήνης.

Αὐτὴ εἶνε ἡ κατάσταση ἡ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ βάσανα τὴν ὁποία ἐξυμνεῖ ὁ Ἐπίκουρος καὶ τὴ θεωρεῖ σὰν τὸ πειὸ μεγάλο ἀγαθό, σὰν θεϊκὴ μακαριότητα, γιατὶ σ᾽ αὐτὴ τὴν κατάσταση βρισκόμαστε ἀπαλλαγμένοι ἀπ᾽ τὴ βαρειὰ καταπίεση τῆς θέλησης, ὁ τροχὸς τοῦ Ἰξίονα ἔχει σταματήση

καὶ εὐλογοῦμε τὸ Σάββατο τῆς ἀπολυτρώσεως μας, ὕστερα ἀπὸ τὰ καναγκαστικὰ ἔργα τῆς θελήσεως.

Τὶ σημασία ἔχει γιὰ μᾶς τότε ἂν θαυμάζουμε τὴ δύση τοῦ ἡλίου ἀπ' τὸ παράθυρο ἑνὸς παλατιοῦ ἢ ἀπ' τὰ σίδερα μιᾶς φυλακῆς. Ἐσωτερικὴ ἁρμονία, ὑπερίσχυση τῆς καθαρῆς σκέψης πάνω στὴ θέληση, νὰ κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ παραχθῆ σὲ κάθε τόπο. Δὲν ὑπάρχουν καλύτεροι μάρτυρες γι' αὐτὸ ἀπ' τοὺς θαυμασίους Ὁλλανδοὺς ζωγράφους ποὺ κατώρθωσαν νὰ δοῦν τόσο ἀντικειμενικά, πράμματα τιποτένια καὶ ποῦ μᾶς ἀφήκαν τόσον διαρκῆ ἀπόδειξη τῆς πνευματικῆς τους πραότητος, σὲ ἐξαίσιες σκηνὲς τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ὁ θεατὴς δὲν μπορεῖ χωρὶς κατάνυξη νὰ παρατηρήση τὶς σκηνὲς αὐτὲς καὶ χωρὶς νὰ ἔλθη στὸ νοῦ του ἡ πνευματικὴ κατάσταση τοῦ τεχνίτη, ἡ ἡσυχία, ἡ ἠρεμία, ἡ τελεία γαλήνη, κατάσταση ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ τὸν κατέχη, γιὰ νὰ ἀναπαραστήση μὲ τόση στοργὴ τόσο ταπεινά, τὰ ἀδιάφορα πράγματα. Ἡ ἐντύπωση μας εἶναι αἴσθημα ἰσχυρότατο γι' αὐτὸ μὲ τὴν ἐπιστροφὴ στὸν ἑαυτό μας αἰσθανόμοστε βαθειὰ τὴν ἀντίθεση μεταξὺ τῶν αἰσθημάτων μας τῶν πάντοτε σκοτεινῶν καὶ ταραγμένων ἀπὸ τὴν ἀνησυχία καὶ τοὺς πόθους καὶ τῆς γαλήνης τῶν πινάκων.

Φτάνει νὰ ρίξη κανένας ἕνα ἀντικειμενικὸ βλέμμα σὲ κάθε ἄνθρωπο σὲ κάθε σκηνὴ τῆς ζωῆς καὶ νὰ τὴν ἀναπαραστήση μὲ τὴν πέννα ἢ τὸ πινέλλο γιὰ νὰ τὴν ἀποδώση γεμάτη θέλγητρο κι' ἐνδιαφέρο πραγματικὰ ἀξιοζήλευτα Ὅταν ὅμως αὐτὸς ὁ ἴδιος πέρνει μέρος στὴν σκηνὴ αὐτὴ τότε τὸ πράγμα ἀλλάζει, τὴν ἴδια γνώμη ἔχει καὶ ὁ Γκαῖτε ὅταν λέγει, πῶς μᾶς ἀρέσει ἡ ἀπεικόνιση κάθε πράγματος ποῦ μᾶς ἔχει λυπήση στὴ ζωή.

Ὅταν ἤμουν νέος ὑπῆρξε ἐποχὴ στήν ὁποία μοῦ ἄρεσε νὰ φέρνω στὸ νοῦ τὶς πράξεις μου ἀντικειμενικὰ σὰν ν' ἀφοροῦσαν τρίτο γιὰ νὰ ἀπολαμβάνω καλύτερα.

Τὰ πράγματα δέν ἔχουν θέλγητρο παρὰ ὅταν δὲν μᾶς ἀφοροῦν. Οἱ εἰκόνες τῆς ζωῆς ἔχουν θέλγητρο καὶ ὄχι αὐτὴ ἡ ἴδια, τὸ ἀποκτοῦν ἀπὸ τὴν ἀντανάκλαση τῆς ποιήσεως κυρίως κατὰ τὴν νεότητα ὅταν δὲν γνωρίζουμε ἀκόμα τὶ σημαίνει ζωὴ.

Ἡ σύλληψη τῆς ἐμπνεύσεως στὸ φτερὸ καὶ τὸ ζωντάνεμμα της σὲ στῖχους, αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Μολαταῦτα αὐτὸ ποὺ ἀποδίδει ὁ λυρικὸς ποιητὴς εἶναι ἡ ἀνθρωπότης ὁλόκληρη μὲ ὅλα τὰ αἰσθήματα ποὺ ἔννοιωσαν ἑκατομμύρια γεννηὲς στὸ παρελθὸν καὶ θὰ τὰ νοιώσουν ἄλλες τόσες στὸ μέλλον κάτ' ἀπ' τὶς ἴδιες περιστάσεις καὶ ποὺ θὰ ἐπαναλαμβάνονται καὶ ποὺ εὑρίσκουν τὴν πιστὴ καὶ ζωντανὴ ἔκφραση τους στὴν ποίηση.

Ὁ ποιητὴς εἶναι ὁ καθολικὸς ἄνθρωπος ποὺ κάθε τι ποὺ συνετάραξε τὴν ἀνθρώπινη καρδιὰ. κάθε τι ποὺ μπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ ἡ ἀνθρώπινη φύση σὲ κάθε περίσταση, ὑπῆρξε ἱκανὸς νὰ τὸ νοιώσῃ καὶ νὰ τὸ δημισυργήσῃ, κάθε τι ποὺ ζῇ μέσα στὸν ἄνθρωπο εἶναι στὴ δικαιοδοσία του, δικαιοδοσία ποὺ ἁπλώνεται σ' ὅλη τὴ φύση.

Ἔτσι ὁ ποιητὴς μπορεῖ μιὰ χαρὰ νὰ τραγουδήσῃ τὴν ἡδονὴ τῶν αἰσθήσεων καὶ τὴ μυστικοπάθεια, νὰ εἶναι Ἄγγελος Σιλέσεως ἢ Ἀνακρέων, νὰ γράφῃ τραγωδίες ἢ κωμωδίες, ν' ἀναπαριστάνῃ αἰσθήματα εὐγενικὰ ἢ χυδαῖα, ἀνάλογα μὲ τὴν διάθεση ἢ τὴν κλίση του.

Κανένας δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιβάλῃ στὸν ποιητὴ νὰ εἶναι εὐγενικός, ὑψηλός, ἠθικός, εὐσεβὴς καὶ χριστιανος, νὰ εἶναι ἢ νὰ μὴν εἶναι, τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, γιατὶ εἶναι

καθρέπτης τῆς ἀνθρωπότητας καὶ παρουσιάζει σ᾽ αὐτὴ τὴν καθαρὴ καὶ πιστὴ εἰκόνα τῶν αἰσθημάτων ποὺ τὴν συνταράζουν.

Ἔχει μεγάλη σημασία καὶ εἶναι ἄξιο κάθε προσοχῆς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀντικείμενο, τῆς ἀνώτερης ποίησης εἶναι ἡ φοβερὴ ὄψη τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὁ πόνος, τὰ βάσανα, ἡ ἐπικράτηση τῆς κακίας, ἡ σαρκαστικὴ κυριαρχία τοῦ τυχαίου, ἡ ἀνεπανόρθωτη πτώση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου. Εἶναι χαρακτηριστικὸ δεῖγμα τῆς συστάσεως, τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ τοῦ κόσμου. Μὴν δὲν μᾶς παρουσιάζονται στὴν τραγωδία οἱ πιὸ εὐγενικὲς ὑπάρξεις, πού, ὕστερα ἀπὸ δύσκολους ἀγῶνες καὶ πολλὰ βάσανα ἐγκαταλείπουν γιὰ πάντα τοὺς σκοποὺς ποὺ μὲ τόση ἐπιμονὴ ἐπεδίωκαν ἀπομακρύνωνται θεληματικὰ καὶ μὲ χαρὰ ἀπ᾽ τὶς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς.

Τύποι ἀνάλογοι, εἶναι ὁ Πρίγκηπας τοῦ Καλντερόν, ἡ Μαργαρίτα τοῦ Φάουστ, ὁ Ἀμλέτος, τὸν ὁποῖον μ᾽ εὐχαρίστηση θ᾽ ἀκολουθοῦσε ὁ φίλος του Ὁράτιος ἐὰν δὲν τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ νὰ μείνη ἀκόμα γι᾽ ἀρκετὸν καιρὸ στὸν κόσμο αὐτὸ τὸν σκληρὸ καὶ γεμᾶτο ἀπὸ πόνους γιὰ ν᾽ ἀφηγηθῆ τὴν τύχη τοῦ Ἀμλέτου καὶ νὰ ἐξαγνίση τὴ μνήμη του. Τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὴν Παρθένο τῆς Ὀρλεάνης καὶ τὴ μελλόνυμφο τῆς Μεσσήνης, ὅλοι πεθαίνουν ἐξαγνισμένοι ἀπὸ τὸν πόνο, δηλαδὴ ὅταν πειὰ ἡ θέληση νεκρώνεται μέσα τους.

Ἡ ἀληθινὴ σημασία τῆς τραγωδίας ἔγκειται στὴ βαθύτερη ἔννοιά της, στὸ ὅτι τὰ ἐξαγνιζόμενα ἀνομήματα εἶναι ἀνομήματα προπατορικὰ καὶ ὄχι τοῦ ἥρωα τοῦ ἔργου.

Τάση καὶ τελικὸς σκοπὸς τῆς τραγωδίας εἶναι τὸ σκύ-

ψιμο τοῦ κεφαλιοῦ μὲ ἐγκαρτέρηση καὶ ἡ ἄρνηση τῆς θελήσεως τῆς ζωῆς, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ κωμωδία, μᾶς παρορμᾶ καὶ μᾶς ἐγκαρδιώνει γιὰ τὴ ζωή.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι καὶ ἡ κωμωδία σὰν κάθε ἄλλη ἀναπαράσταση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, μᾶς φέρνει κάτ' ἀπ' τὰ μάτια καὶ τὴν ἀηδῆ ὄψη τῆς ζωῆς μας, τὴν παρουσιάζει ὅμως σὰν διαβατική, ποῦ πνίγεται στὸ τέλος μέσα στὴν τελικὴ χαρά, σὰν ἕνα μῖγμα ἀπὸ ἐπιτυχίες, νίκες καὶ ἐλπίδες ποὺ πραγματοποιοῦνται στὸ τέλος. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ἡ κωμωδία ἀφήνει νὰ πιστευθῇ ὅτι ὑπάρχει ἡ σταθερὴ εὐθυμία μέσα στὶς χίλιες ἐναντιότητες τῆς ζωῆς, καὶ τὸ κάνει γιὰ νὰ μᾶς κρατήση σὲ καλὴ διάθεση, μέσα σ' ὁποιεσδήποτε περιστάσεις. Σύμφωνα μὲ τὴ δικηά της ἀντίληψη ἡ ζωὴ σὰν σύνολο, εἶναι καλὴ καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα ἀστεῖα καὶ διασκεδαστική. Πρέπει ὅμως στὴν κατάλληλη ὥρα νὰ πέση ἡ αὐλαία πάνω στὴν εὔθυμη λύση γιὰ νὰ μὴ δῆ κανεὶς τὶ συμβαίνει κατόπιν. Ἐνῶ γενικὰ ἡ τραγωδία τελειώνει μὲ τρόπον ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συμβῆ τίποτε πλέον.

Ὁ ἐπικὸς καὶ δραματικὸς ποιητὴς πρέπει νὰ ξαίρη πῶς ἐκπροσωπῆ τὸ μοιραῖο καὶ πῶς πρέπει νὰ εἶναι ἀδυσώπητος ὅπως αὐτό, εἶναι παράλληλα ὁ καθρέπτης τῆς ἀνθρωπότητας καὶ ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ φέρνη στὴ σκηνὴ χαρακτῆρες κακοὺς καὶ κάποτε ἄτιμους, παράφρονες, ἀνόητους, περιωρισμένα πνεύματα καὶ κάποτε πρόσωπα λογικά, τίμια, συνετά, σπάνια δὲ σὰν παράδοξη ἐξαίρεση μιὰ φύση ἐξαιρετικὴ καὶ μεγάθυμη.

Νομίζω πῶς σ' ὅλον τὸν Ὅμηρο, ἐνῶ ὑπάρχουν χαρακτῆρες χρηστοὶ καὶ τίμιοι δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνας μεγάθυμος. Σ' ὅλον τὸν Σαῖξπηρ μόλις εὑρίσκει ἕναν ἢ δύο ἀνάλογους χαρακτῆρες, τὴν Κορδηλία καὶ τὸν Κοριολάνο

καὶ σ' αὐτοὺς ἡ εὐγένεια δὲν ἔχει τίποτε τὸ ὑπεράνθρωπο. Περισσότερους δὲν θὰ μποροῦσε νὰ βρῆ κανένας, ἐνῶ ἀπ' τοὺς ἄλλους βρίσκει πλῆθος. Στὸ ἔργο τοῦ Λέσσιγγ «Μίνα Μπάρνχελμ» μόνο, συναντᾶ κανένας ὑπερβολικὴ λεπτολογία καὶ εὐγενῆ μεγαλοψυχία σὲ ὅλα τὰ πρόσωπα.

Στὸν Γκαῖτε δὲ ὅλοι οἱ ἥρωές του συγχωνευμένοι καὶ ἑνωμένοι θὰ μποροῦσαν ν' ἀποτελέσουν μόνο ἕνα χαρακτῆρα τόσο μεγάθυμο σὰν τὸν μαρκήσια Πόζας.

Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἢ πράξη χωρὶς νὰ ἔχουν τὴ σημασία τους, σ' ὅλους καὶ μὲ ὅλους ἀναπτύσσεται λίγο ἢ πολὺ ἡ ἰδέα τῆς ἀνθρωπότητος.

Δὲν ὑπάρχει περίστασις στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἄξια ν' ἀναπαρασταθῆ ἀπὸ τὴ ζωγραφική.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀδικοῦμε τοὺς θαυμάσιους τεχνῖτες τῆς Ὁλλανδικῆς σχολῆς ὅταν περιορίζουμε τὸν ἔπαινό μας στὴν τεχνική τους ἱκανότητα, τὸ δὲ ὑπόλοιπο τὸ ἀντιμετωπίζουμε ἀφ' ὑψηλοῦ, μὲ περιφρόνηση, γιατὶ περιορίζεται στὴν ἀναπαράστηση σκηνῶν τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἐνῶ ἐμεῖς ἀποδίδουμε σπουδαιότητα στὰ ἱστορικὰ καὶ θρησκευτικὰ θέματα.

Θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον μιᾶς πράξεως δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ἐξωτερική της σπουδαιότητα καὶ πῶς κάποτε ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο.

Μετροῦν τὴν ἐξωτερικὴν σπουδαιότητα μιᾶς πράξης ἀπ' τὶς συνέπειες ποὺ ἔχει στὸν πραγματικὸ κόσμο καὶ γιὰ τὸν κόσμο. Ἡ ἐσωτερικὴ ὅμως ὄψις εἶναι ἡ βαθειὰ ἄποψη, μᾶς φωτίζει πάνω στὴν οὐσία αὐτὴ τῆς ἀνθρωπότητας μὲ τὴν ἐπίχυση πλήρους φωτὸς σὲ μερικὲς ὄψεις τῆς φύσης αὐτῆς. Ὄψεις ποὺ περνοῦν πάντοτε ἀπαρατήρητες μὲ τὴν

ἐκτὸς μερικῶν ἐννοϊκῶν περιστάσεων στὶς ὁποῖες οἱ μερικότητες ἐκδηλοῦνται καὶ ἀναπτύσσονται.

Μόνο ἡ ἐσωτερικὴ σπουδαιότης, ἔχει γιὰ τὴν τέχνη ἀξίας, ἡ ἐξωτερική, ἔχει ἄξια γιὰ τὴν ἱστορία. Ἡ μιὰ δὲ καὶ ἡ ἄλλη, εἶναι ἀπόλυτα ἀνεξάρτητες καὶ μποροῦν θαυμάσια νὰ συνυπάρχουν ἑνωμένες ἢ χωριστά.

Μία οὐσιώδης ἱστορικὴ πράξη, εἶναι δυνατὸν ὅταν θεωρηθῆ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ νὰ εἶναι κοινότατη καὶ χωρὶς σημασία καὶ ἀντίστροφα μιὰ σκηνὴ παρμένη ἀπ' τὴν καθημερινὴ ζωή, μιὰ οἰκογενειακὴ σκηνή, νὰ παρουσιάζει πολὺ μεγάλο ἰδεολογικὸ ἐνδιαφέρον, ἂν χύνη ἄπλετο καὶ ἔντονο φῶς μέσα στὰ ἀνθρώπινα ὄντα, στὶς πράξεις καὶ τοὺς ἀνθρώπινους πόθους, ὡς τὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς.

Ὁποιαδήποτε κι' ἂν εἶναι ἡ σπουδαιότης τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ καὶ οἱ συνέπειες τῆς πράξεως, ὁ φυσικὸς χαρακτῆρας εἶναι πάντα ὁ ἴδιος, εἴτε παραδείγματος χάριν παρουσιάζονται ὑπουργοὶ νὰ σκύβουν πάνω σὲ χάρτες καὶ νὰ διαφιλονικοῦν μεταξύ τους τὶς χῶρες καὶ τοὺς λαούς, εἴτε χωρικοὶ φιλονικοῦν μεταξύ τους γιὰ μιὰ παρτίδα χαρτιῶν ἢ γιὰ ἕνα παιχνίδι ζαριῶν, τὸ πράγμα εἶναι ἀδιάφορο ὅπως εἶναι ἀδιάφορο ἂν παίζη κανένας μὲ χρυσᾶ ἢ ξύλινα πιόνια.

Ἡ μουσικὴ δὲν ἐκφράζει ποτὲ τὸ φαινόμενο, ἀλλὰ τὴ βαθύτερη οὐσία, αὐτὴν τὴν ὀντότητα κάθε φαινομένου, τὴ θέληση καθαυτό. Ἔτσι δὲν ἐκφράζει ὁρισμένη χαρὰ ἢ ὁρισμένη λύπη, ὁρισμένο πόνο, ἢ παραφορὰ ἢ εὐχαρίστηση ἢ πνευματικὴ γαλήνη, ἀλλὰ τὴ χαρά, τὴ λύπη, τὸν πόνο, τὴν εὐχαρίστηση, τὴν πνευματικὴ γαλήνη, ἐκφράζει μόνο τὴν ἀφηρημένη καὶ γενικὴ οὐσία τους, ἔξω

ἀπὸ κάθε ἀφορμὴ καὶ περίσταση. Μολαταῦτα παρ' ὅλη τὴν ἀφηρημένη αἰθεριότητά της, μᾶς εἶναι ἀπόλυτα κατανοητή.

Ἔργον τοῦ ταλέντου εἶναι ἡ εὕρεση τῆς μελωδίας καὶ ἡ ἀποκάλυψη τῶν πειὸ ἀπόκρυφων μυστικῶν τῆς θελήσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης αἰσθητικότητας. Ἡ ἐνέργεια τοῦ ταλέντου εἶν' ἐδῶ πειὸ αἰσθητὴ παρὰ παντοῦ ἄλλοῦ, πειὸ ἀσυλλόγιστη, πειὸ ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε συνειδητὴ προαίρεση, ἀποτελεῖ ἀληθινὴ ἔμπνευση.

Ἡ γνώμη τῶν ἀφηρημένων καὶ θετικῶν πραγμάτων ποὺ προϋπάρχει σὰν ἰδέα, εἶν' ἐδῶ ὅπως καὶ παντοῦ στὴ τέχνη ἀπόλυτα στείρα. Ὁ συνθέτης ἀποκαλύπτει τὶς βαθύτερες σκέψεις τοῦ κόσμου κι' ἐκφράζει τὴν πειὸ βαθειὰ σοφία, σὲ μιὰ γλώσσα ἀκατάληπτη στὸ λογικό του ἀπαράλακτα ὅπως μιὰ ὑπνωτισμένη δίδει ἀπαντήσεις γιὰ πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἔχει γνώση ὅταν θὰ ξυπνήση.

Αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὸ βάθος καὶ τὸ ἀνέκφραστο τῆς μουσικῆς, αὐτὸ ποὺ μᾶς παρέχει τὴ γρήγορη καὶ παροδικὴ ὀπτασία ἑνὸς γνώριμου, ἀλλὰ καὶ ἀπρόσιτου σύγχρονα παράδεισου, τὸν ὁποῖον ἐννοοῦμε, ἀλλὰ μολοντοῦτο δὲν μποροῦμε νὰ ἐξηγήσουμε, εἶναι πῶς ἡ μουσικὴ δίδει φωνὴ στοὺς βαθεῖς καὶ κρυμμένους κλυδωνισμοὺς τῆς ὀντότητάς μας ἔξω ἀπὸ κάθε πραγματικότητα καὶ φυσικὰ χωρὶς βάσανα.

Ὅπως μέσα μας ὑπάρχουν δυὸ βασικὲς διαθέσεις τοῦ αἰσθήματος χαρᾶς ἢ τοὐλάχιστο ἐπιθυμίας, θλίψεως ἢ τοὐλάχιστο μελαγχολίας, ἔτσι καὶ ἡ μουσικὴ ἔχει δύο ἀντίστοιχες τονικότητες τὴ δίεση καὶ τὴν ὕφεση, πάντα δὲ σχεδὸν ἡ μία στηρίζεται πάνω στὴν ἄλλη.

Δὲν εἶναι στ' ἀλήθεια παράδοξο τὸ νὰ ὑπάρχη ἕνα σῆμα ποῦ νὰ ἐκφράζη τὴν ὀδύνη, σῆμα τὸ ὁποῖο ἐνῶ δὲν εἶναι ὀδυνηρό, οὔτε φυσικά, οὔτε συμβατικά, μολαταῦτα εἶναι τόσο ἐκφραστικὸ ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀπατηθῆ κανένας, αὐτὸ εἶναι ἡ ὕφεση, ἀπ' αὐτὸ μπορεῖ κανένας ν' ἀναλογισθῆ σὲ ποιὸ βάθος φθάνει ἡ μουσικὴ στὴν ἐσώτερη φύση τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν πραγμάτων

Στοὺς βόρειους λαούς, ποῦ ἡ ζωὴ βρίσκεται σὲ μειονεκτικώτερες συνθῆκες, στοὺς Ρώσσους κυριώτατα ἡ ὕφεση κυριαρχεῖ ἀκόμα καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ.

Τὸ γρήγορο τῆς ὕφεσης εἶναι συνηθέστατο στὴ γαλλικὴ μουσικὴ, τὸ χαρακτηριστικό της εἶναι ὅτι σὰν νὰ χορεύη κανένας μ' αὐτή, μὲ παπούτσια ποὺ τὸν στενευουν.

Οἱ σύντομες καὶ σαφέστατες φράσεις τῆς μουσικῆς ἑνὸς ζωηροῦ χοροῦ δὲν φαίνονται νὰ μιλοῦν παρὰ γιὰ μιά κοινὴ εὐτυχία, εὐκολώτατα προσιτή, ἀντίθετα τὸ μεγαλόπρεπα γοργὸ μὲ τὶς μεγάλες του φράσεις, τὶς πλατειές διόδους του, τὶς μακρὲς περιστροφές του, ἐκφράζει ἕν' ἀγῶνα μεγάλο κι' εὐγενικὸ πρὸς ἕνα μακρυνὸ σκοπὸ τὸν ὁποῖο στὸ τέλος κι' ἐπιτυχαίνουμε.

Τό ἀργό μέλος μᾶς μιλᾶ γιὰ τοὺς πόνους ἑνὸς μεγάλου καί εὐγενικοῦ ἀγώνα ὁ ὁποῖος καταφρονεῖ κάθε ταπεινὴ ἀγαλλίαση.

Πειὸ καταπληκτικὴ ἀπ' ὅλες εἶναι ἡ ἐντύπωση ποῦ προξενουν ἡ ὕφεση καὶ ἡ δίεση. Δὲν εἶναι στ' ἀλήθεια ν' ἀπορῆ κανένας ὅτι ἡ παραλλαγὴ κατὰ ἡμιτόνιο, ἡ εἰσαγωγὴ ἑνὸς γιὰ τρία ἐλάσσονα, ἀντὶς μείζονα, δίνει μιὰ αἴσθηση πόνου καί ἀνησυχίας ἀπ' τὴν ὁποία μᾶς ἀπαλάσσει ἀμέσως ἡ δίεση. Τὸ ἀργὸ τῆς ὕφεσης ποὺ φθάνει μέχρι

τὸ σημεῖο νὰ ἐκφράζῃ τὸν πειὸ ἔντονο πόνο, γίνεται σπαραχτικὸς θρῆνος,

Τὸ χορευτικὸ μέλος δὲ ὕφεση ἐκφράζει τὴν ἀπαγοήτευση ἀπὸ μία μικροευτυχία τὴν ὁποία θὰ πρέπει νὰ περιφρονήσουμε, φαίνεται σὰν νὰ μᾶς περιγράφει τὴν ἐπιδίωξη ἑνὸς καλύτερου σκοποῦ ποῦ ἐπιτυχαίνουμε στὸ τέλος ὕστερ᾽ ἀπὸ ἀγωνίες καί δυσκολίες,

Μιὰ συμφωνία τοῦ Μπετόβεν μᾶς ἀποκαλύπτει μιὰ θαυμάσια τάξη, κάτω ἀπὸ μιὰ φαινομενικὴ ἀταξία, μοιάζει μὲ λυσσώδη μάχη ποῦ καταλήγει ὕστερ᾽ ἀπὸ λίγο σὲ μιὰ ὡραῖα συμφωνία. Ἔχουμε ἐδῶ μιὰ πιστὴ καὶ πλήρη εἰκόνα τῆς οὐσίας αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος πλανιέται μέσα στὸ ἄπειρον, χωρὶς σπουδὴ καὶ χωρὶς ἀνάπαυση, μέσα σ᾽ ἕνα σᾶλο ἀπερίγραπτο ἀναριθμήτων μορφῶν, οἱ ὁποίες διαρκῶς ἐκλείπουν

Σύγχρονα ὅμως μέσα στὴ συμφωνία αὐτὴ ὁμιλοῦν ὅλα τά πάθη, ὅλες οἱ ἀνθρώπινες συγκινήσεις, χαρὰ, λύπη, ἔρωτας, μῖσος, φόβος, ἐλπὶδα, μὲ ἄπειρες ἀποχρώσεις μολα ταῦτα ὅμως ἐντελῶς ἀφηρημένα καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἡ δυνατότητα τῆς διαστολῆς τῶν μὲν ἀπὸ τὶς δὲ. Πρόκειται γιὰ μιὰ μορφὴ χωρὶς ὕλη, σὰν ἕνα κόσμο αἰθερίων πνευμάτων.

Ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἀρκετὰ ἐκτενῆ μελέτη μου πάνω στὴν οὐσία τῆς μουσικῆς σᾶς συνιστῶ τήν ἀπόλαυση τῆς τέχνης αὐτῆς σὰν τὴν πειὸ ἡδονικιὰ ἀπ᾽ ὅλες. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη ποῦ νὰ ἐνεργῆ ἀμεσώτερα καὶ βαθύτερα γιὰ τὸν λόγον ὅτι ἄλλη καμμιὰ δὲν ἀποκαλύπτη τόσο ἄμεσα καὶ βαθειὰ τὴν ἀληθινὴ φύση τοῦ κύσμου. Εἶναι πραγματικὸ πνευματικὸ λουτρὸ τὸ ν᾽ ἀκούη κανένας μεγάλες καὶ ὡραῖες

ἁρμονίες, μὰς ἐξαγνίζουν ἀπὸ κάθε ρῦπο ἀπὸ κάθε ταπεινὸ καὶ ποταπὸ, ἀνυψώουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἐναρμονίζουν μὲ τίς πειὸ εὐγενικὲς σκέψεις γιὰ τὶς ὁποίες εἶναι ἱκανός, τὸν κάνουν ἱκανὸ νὰ αἰσθάνεται τί ἀξίζει, ἢ καλυτέρα τὶ θὰ μποροῦσε ν᾽ ἀξίζῃ.

Ὅταν ἀκούω μουσική, παίζει ἡ φαντασία μου μὲ τὴ σκέψη, πῶς ἡ ζωή μου ὅπως κι᾽ ἡ ζωὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὄνειρα ἑνὸς αἰωνίου πνεύματος, ὄνειρα καλὰ καὶ κακὰ, τὸ ξύπνημα δὲ ἀπὸ κάθε ὄνειρο εἶσαι κι᾽ ἕνας θάνατος.

Ἡ Γυναῖκα

Ἡ ὄψη καὶ μόνο τῆς γυναίκας φανερώνει πῶς δὲν εἶναι προωρισμένη γιὰ μεγάλα πνευματικὰ ἔργα, μὰ οὔτε καὶ γιὰ μεγάλα ὑλικὰ ἔργα ἐπίσης. Ἡ γυναίκα πληρώνει τὸ χρέος της πρὸς τὴν ζωή, ὄχι μὲ τὴ δράση, ἀλλὰ μὲ τὰ βάσανα καὶ τὸν πόνο τῆς γέννας, μὲ τὶς ἀνησυχίες καὶ τὶς φροντίδες γιὰ τὸ παιδί. Πρέπει νὰ ὑποτάσσεται στὸν ἄνδρα, νὰ εἶναι ἡ ὑπομονητικὴ σύντροφός του, ποὺ ἐπαναφέρει τὴ γαλήνη στὸ πρόσωπό του. Δὲν εἶναι πλασμένη, οὔτε γιὰ μεγάλους ἀγῶνες, μῆτε γιὰ ὑπερβολικοὺς κόπους ἢ χαρὲς, ἡ ζωή της μπορεῖ νὰ κυλᾶ πειὸ ἤρεμη, πειὸ ἄσημη, πειὸ ἥμερη ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνδρός, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ ἀπὸ φυσικοῦ καλύτερη ἢ χειρότερη.

Ἐκεῖνο ποῦ κάνει τὶς γυναῖκες ἰδιαίτερα ἐπιτήδειες γιὰ τὴν ἀνατροφή μας, κατὰ τὰ πρῶτο χρόνια τῆς ζωῆς μας, τὴν νηπιακὴ δηλαδὴ ἡλικία εἶναι ὅτι αὐτὲς παραμένουν πάντα περιορισμένες διανοητικά, κοῦφες καὶ παιδαριώδεις, μένουν στὴ ζωή τους ὅλη, μεγάλα παιδιά, κάτι μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ παιδιοῦ. Προσέξατε μιὰ νεαρὴ κόρη, ξετρελλαμένη ὅλη τὴ μέρα μὲ ἕνα παιδὶ χορεύει καὶ τραγουδάει μαζύ του, σκεφθῆτε τότε τὶ θὰ μποροῦσε νὰ κάμη στὴ θέση της ἕνας ἄνδρας ἔστω καὶ ἂν ἔχει τὶς πειὸ καλὲς προθέσεις.

Μὲ τὶς νεαρὲς γυναῖκες ἡ φύση θέλει φαίνεται νὰ κά-

μη αὐτὸ ποὺ στὴ θεατρικὴ τέχνη λέγεται σκηνικὸ τέχνασμα. Τὶς στολίζει γιὰ μερικὰ χρόνια μὲ μιὰ καλλονὴ ἐξαιρετικῆς τελειότητας κι᾽ αὐτὸ σὲ βάρος τῆς ὑπόλοιπης ζωῆς των. Στὴ σύντομη περίοδο τῆς λάμψεώς τους μποροῦν νὰ γεμίσουν τὴ φαντασία τοῦ ἀνδρὸς, νὰ τὸν παρασύρουν γιὰ νὰ τὶς φορτωθῆ στὴ ράχι του ἐντιμότατα κατὰ τὸν ἕνα ἢ τόν ἄλλον τρόπον.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῆς, ἡ σκέψη καὶ τὸ λογικὸ δὲν εἶναι ἀρκετὰ, γι᾽ αὐτὸ ἡ φύση ὥπλισε τὴ γυναίκα, ὅπως ὁπλίζει κάθε ἄλλο πλᾶσμα, μέ τὰ ὅπλα καὶ τὰ μέσα ποῦ τῆς εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ὑπαρξης της καὶ τοῦτο μόνο στόν ἀπαραίτητα ἀναγκαῖο χρόνο γιατὶ κ᾽ ἐδῶ ἡ φύση ἐνεργεῖ μὲ τὴ συνειθισμένη φιλαργυρία της. Περίπου ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ θηλυκὸ μυρμῆγκι ποὺ ἔπειτα ἀπὸ τὴ συνεύρεσή του μὲ τὸ ἀρσενικὸ χάνει τὰ φτερά του, ποὺ τοῦ εἶναι ἄχρηστα καί μάλιστα ἐπικίνδυνα στὴν περίοδο τῆς ἐπώασης τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴ γυναῖκα, ὕστερα ἀπὸ δύο τρεῖς γέννες χάνει στὶς πειὸ πολλὲς περιπτώσεις τὴν ὀμορφιά της καὶ χωρὶς ἀμφιβολία γιὰ τοὺς ἴδιους ὅπως καὶ στὸ μυρμῆγκι λόγους.

Γι᾽ αὐτὸ συμβαίνει, ὥστε τὰ κορίτσια νὰ θεωροῦν σὰν πάρεργα τὶς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ καί τὰ καθήκοντα τῆς θέσεώς τους, ἐνῶ στὸν ἔρωτα, στὶς κατακτήσεις καὶ ὅτι σχετικό, ὅπως ὁ χορὸς, ὁ καλωπισμὸς κλπ. ἀναγνωρίζουν τὴν ἀληθινή τους κλίση.

Ὅσο ἕνα πράγμα εἶν᾽ εὐγενέστερο καὶ τελειότερο τόσο πειὸ ἀργὰ καὶ ὄψιμα εἶνε ἡ ἀνάπτυξή του.

Τὸ λογικὸ καὶ ἡ νόηση τοῦ ἀνδρὸς μόλις στὰ εἴκοσι ὀκτὼ χρόνια φτάνει στὴν πλήρει ἀνάπτυξή του. Ἀντίθετα ὅμως στὴ γυναῖκα, στὰ δέκα ὀκτὼ χρόνια συντελεῖται

πλήρης ἀνάπτυξη καὶ τὸ πνεῦμα ὡριμάζει. Ἔτσι ἡ γυναίκα ἔχει λογικό, σὲ αὐστηρὴ ἐκτίμηση, σὲ ἡλικία δέκα ὀκτώ ἐτῶν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ γυναῖκες μένουν ἀληθινὰ παιδιὰ σ᾽ ὅλη τὴν ζωή τους. Δὲν βλέπουν παρὰ ὅτι βρίσκεται μπροστὰ τὰ μάτια τους, προσηλώνονται στὸ παρὸν, παίρνουν στὰ φαινόμενα γιὰ πραγματικότητα καὶ προτιμοῦν τὶς μωρολογίες ἀπὸ τὰ σπουδαῖα πράγματα.

Αὐτὸ ποὺ διακρίνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ ζῶο εἶναι τὸ λογικό, περιωρισμένος στὸ παρὸν, νοσταλγεῖ τὸ παρελθὸν καὶ σκέφτεται τὸ μέλλον, αὐτοῦ ἔχουν τὴ πηγή τους οἱ φροντίδες του, οἱ ἀνησυχίες, ὁ φόβος του.

Τὸ ἀσθενὲς λογικὸ τῆς γυναῖκας δὲν πέρνει θέση οὔτε στὰ πλεονεκτήματα οὔτε στὰ μειονεκτήματα αὐτά. Ἡ γυναῖκα ὑποφέρει ἀπὸ διανοητικὴ μυωπία, γι᾽ αὐτὸ καὶ μόνο μπορεῖ νὰ βλέπη τὰ κοντινὰ πράγματα, ἐνῶ τῆς διαφεύγουν τὰ πειό μακρυνά.

Ἀκριβῶς γι᾽ αὐτὸ τὸ λόγο τὸ ἄμεσο παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον ἔπενεργοῦν πάνω στὴ γυναῖκα ἀσθενέστερα ἀπ᾽ ἐμᾶς, ἀπ᾽ αὐτοῦ πηγάζει καὶ ἡ κλίση της γι᾽ ἀσωτεία ποὺ κάποτε φθάνει μέχρι παραφροσύνης.

Στὰ κατάβαθα τῆς καρδιᾶς τους οἱ γυναῖκες φαντάζονται τοὺς ἄνδρες καμωμένους νὰ κερδίζουν χρήματα, τὶς δὲ γυναῖκες νὰ τὰ ξοδεύουν. Ἂν δέ σ᾽ αὐτὸ βρίσκουν ἐμπόδια ὅσο ζεῖ ὁ ἄνδρας ἀποζημιώνονται ὅταν πεθάνει. Ἐκεῖνο ποὺ στερεώνει τὴν πεποίθηση αὐτὴ εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι, ὁ σύζυγος τὶς δίδει χρήματα καὶ τὶς ἐπιφορτίζει μὲ τὴ συντήρηση τοῦ σπιτιοῦ. Τὰ ἐλαττώματα αὐτὰ ἔχουν ὅμως ἕνα ἀντιστάθμισμα, ἡ γυναῖκα σὰν ἀπορροφημένη

περισσότερο στὸ παρόν, τὸ ἀπολαμβάνει περισσότερο ἀπὸ μᾶς ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε ὑποφερτό.

Ἀπ' αὐτὸ προέρχεται ἡ ἱκανότης τῆς γυναῖκας νὰ διασκεδάζει καὶ νὰ παρηγορῇ τὸν ἄνδρα ὥστε νὰ τὸν κάνει νὰ λησμονῇ τὶς φροντίδες καὶ τοὺς κόπους.

Στὶς δύσκολες περιστάσεις δὲν πρέπει κανένας νὰ παραβλέπει τὴ συμμετοχὴ καὶ τὴ συμβουλὴ τῆς γυναίκας ἐτσι ἄλλοτε ἔκαμναν οἱ Γερμανοί. Ἔχουν αὐτὲς δικό τους τρόπο νὰ βλέπουν τά πράγματα, ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ τόν δικό μας. Φθάνουν στὸ σκοπὸ ἀπ' τὸν πειὸ σύντομο δρόμο, γιατὶ τὰ βλέμματά τους προσηλώνονται γενικὰ σ' ὅτι βρίσκεται μπροστὰ τους.

Τὸ βλέμμα τοῦ ἀνδρὸς ἀντίθετα ὑπερπηδᾶ τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πράγματα, δὲν σταματᾶ καὶ ἐρευνᾶ πολὺ μακρύτερα, ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό, γεννιέται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιστροφῆς στὸν ἁπλὸ τρόπο τῆς θεωρήσεως τῶν πραγμάτων. Σ' αὐτὸ πρέπει νὰ προστεθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ γυναῖκες εἶναι βέβαιο πῶς ἔχουν πνεῦμα θετικώτερο καὶ βλέπουν τὰ πράγματα ὅπως ἔχουν, ἐνῶ ἐμεῖς, κάτ' ἀπ' τὴν ὤθηση τῶν παθῶν μας, μεγαλοποιοῦμε τὰ πάντα καὶ δημιουργοῦμε χίμαιρες.

Οἱ ἔμφυτες αὐτὲς ἰδιότητες, ἐξηγοῦν τὸν οἶκτο, τὴ φιλανθρωπία καὶ τὴ συμπάθεια ποὺ δείχνουν οἱ γυναῖκες στοὺς δυστυχησμένους ἐνῶ εἶναι κατώτερες σ' ὅτι σχετίζεται μὲ τὸ δίκηο καὶ τὸ σωστό.

Λόγω τοῦ περιορισμένου λογικοῦ τους, τὸ πᾶν γι' αὐτὲς εἶναι τὸ παρὸν, τὸ ὁρατὸ καὶ τὸ ἄμεσο ποὺ ἐπιδρᾶ σὲ τέτοιο τρόπο ὥστε οὔτε ἀφηρημένες ἰδέες, οὔτε ἀνεγνωρισμένες ἀρχὲς, οὔτε ἀκράδαντες ἀποφάσεις, οὔτε καμμιὰ

σκέψη γιὰ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, τὸ μακρυνὸ, εἶναι ἱκανὰ νὰ ὑπερισχύσουν.

Οἱ γυναῖκες ἔχουν τὶς πρῶτες καὶ τὶς κυριώτερες ἰδιότητες τῆς ἀρετῆς, οἱ δευτερεύουσες τοὺς διαφεύγουν.

Ἔτσι ἡ ἀδικία εἶναι τὸ κύριον ἐλάττωμα τῆς γυναικεῖας φύσεως. Προέρχεται ἀπὸ τὴν περιορισμένη ὀρθοφροσύνη καὶ περίσκεψη, ὅπως ἄλλωστε προαναφέραμε, ἐκεῖνο ποὺ κάνει μεγαλύτερο τὸ ἐλλάτωμα αὐτὸ εἶναι ἡ πανουργία μὲ τὴν ὁποία ἡ φύσις τὶς ἐπροίκισε γιὰ νὰ ἀντισταθμίση τὴν ἔλλειψη δυνάμεως καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ φύλου τους.

Ἀπ' αὐτὸ προέρχεται ἡ ἀκατανίκητη τάση πρὸ τὸ ψέμμα. Τὸ λιοντάρι ἔχει τὰ δόντια καὶ τὰ νύχια του, ὁ ἐλέφας καὶ τ' ἀγριογούρουνο τ' ἀμυντικά τους μέσα, ὁ ταῦρος τὰ κέρατά του, ἡ σουπιὰ τὸ μελάνη γιὰ νὰ θολώνη τὰ νερὰ γύρω της, στὴ γυναῖκα ἔδωκε ἡ φύση τὴν ὑποκρισία γιά ν' ἀμύνεται καὶ νὰ προστατεύη τὸν ἑαυτόν της.

Ἡ ἱκανότητά της δέ αὐτὴ ἀναπληρώνει τὴ δύναμη τὴν ὁποία ὁ ἄνδρας κατέχει ἀπὸ τὸ λογικό του καὶ τὴ σωματικὴ ὑπεροχή του.

Ἡ ὑποκρισία εἶναι ἔμφυτη στὴ γυναῖκα τή λεπτότερη μὰ καὶ τὴν ἀνοητότεση, τῆς εἶναι φυσικὸ, νὰ τὴν μεταχειρίζεται ὅπως κάθε ζῶο μεταχειρίζεται τὰ ὅπλα του ὅταν προσβληθῆ, ἐνεργόντας κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Ἔχει ὡς ἕνα σημεῖο συνείδηση τῶν δικαιωμάτων της πράγμα ποὺ κάμνει δύσκολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο τὸ νὰ εὕρη κανένας γυναίκα φιλαλήθη καὶ εἰλικρινῆ.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποίο ἡ γυναίκα ἀντιλαμβάνεται εὔκολα τὴν ὑποκρισία τῶν ἄλλων καὶ δὲν εἶναι λογικὸ νὰ εἶναι κανένας ὑποκριτὴς μαζί της.

Ἀπ᾽ τὸ βασικὸ αὐτὸ ἐλάττωμα καὶ τὰ ἐπακόλουθά του, πηγάζουν, τὸ ψέμμα, ἡ ἀπιστία, ἡ προδοσία, ἡ ἀχαριστία κ,τ.λ. Ἐφόσον οἱ γυναῖκες ψευδορκοῦν μπροστὰ στὸ δικαστήριο πειὸ συχνὰ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες, πρέπει νὰ τεθῆ τὸ ζήτημα ἂν πρέπει νὰ γίνεται δεκτὸς ὁ ὅρκος των.

Ὑπάρχει περίπτωση καὶ αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα, τῆς συλλήψεως γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι παρ᾽ ὅλον ὅτι δὲν εἶχαν καμμίαν ἀνάγκη, συνελήφθησαν ἐπ᾽ αὐτοφώρω κλέπτουσαι ἀπὸ καταστήματα.

Οἱ νέοι, οἱ ὡραῖοι καὶ οἱ γεροὶ ἄντρες εἶναι ἀπὸ τὴ φύση προορισμένοι γιὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ τοῦ ἀνθρώπινου γένους, γιὰ ν᾽ ἀποφευχθῆ ὁ ἐκφυλισμός του. Τέτοια εἶναι ἡ σταθερὴ θέληση τῆς φύσεως, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὰ πάθη τῆς γυναίκας. Αὐτὸς εἶναι ἀπ᾽ ὅλους τούς νόμους ὁ παληότερος κι᾽ ὁ ἰσχυρότερος, ἀλλοίμονο στὰ συμφέροντα καὶ δικαιώματα ποὺ εἶν᾽ ἐμπόδιό του. Στὴν κατάλληλη στιγμὴ ἀλύπητα θὰ συντριβοῦν.

Γιατὶ, ἡ ἀσυνείδητη, ἡ ἀνομολόγητη, ἡ λανθάνουσα ἠθική, ἡ ἔμφυτη σὲ κάθε γυναῖκα, εἶναι αὐτή : «Εἴμαστε πλασμένες ν᾽ ἀπατοῦμε ἐκείνους ποὺ φαντάζονται ὅτι φροντίζοντας γιὰ τὴ συντήρησή μας, μποροῦν νὰ καταπατήσουν τὰ δικαιώματα τοῦ εἴδους. Τὰ δικαιώματά μᾶς ἐμπιστεύτηκαν καὶ σ᾽ αὐτὰ στηρίζεται ἡ σωτηρία τοῦ εἴδους καὶ ἡ δημιουργία τῆς ἐρχόμενης γενεᾶς, ἐμεῖς ἤμαστε αὐτὲς ποὺ πρέπει νὰ ἐργασθοῦμε γι᾽ αὐτὸ μὲ πλήρη συνείδηση.

Ἀλλὰ οἱ γυναῖκες δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀνώτερη, αὐτὴ ἀρχή, ἀφηρημένα, μονάχα συγκεκριμμένα τὴν ἐννοοῦν καὶ δὲν ἔχουν ὅταν παρουσιασθῆ εὐκαιρία ἄλλον τρόπο ἔκφρασης ἀπὸ τὴ δράση. Πάνω δὲ στὸ ἀντικείμενο αὐτὸ εἶναι ἐν τάξει μὲ τὴ συνείδησή τους, γιατὶ ἀόριστα στὰ

βάθη τῆς καρδιᾶς τους αἰσθάνονται ὅτι προδίδονται, ἐκτελοῦν τὸ καθῆκον τους πρὸς τὸ εἶδος, καθῆκον ποὺ εἶναι πολὺ ἀνώτερο.

Ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα εἶναι ἀποκλειστικὰ πλασμένη γιὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ τοῦ εἴδους, ὅλη της ἡ τάση συγκεντρώνεται στὸ σημεῖο αὐτό, ζῆ περισσότερο γιὰ τὸ εἶδος καὶ λιγώτερο γιὰ τ' ἄτομα κι' ἀφωσιώνεται περισσότερο στὰ συμφέροντα τοῦ εἴδους καὶ λιγώτερο στὰ συμφέροντα τῶν ἀτόμων. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι κεῖνο ποὺ δίδει κάποιαν ἐλαφρότητα στὴ διαγωγὴ καὶ στὴν ὀντότητά τους.

Αὐτὸς χωρὶς ἀμφιβολία εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἐνῶ στοὺς ἄνδρες ἡ ἀντιζηλία περιορίζεται στὸν ἐπαγγελματικὸ κύκλο στὶς γυναῖκες περιλαμβάνει τὸ εἶδος ὁλόκληρο, γιατὶ οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν παρὰ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα, μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ ὑπόθεση. Φτάνει μιὰ καὶ μόνο συνάντηση γιὰ ν' ἀνταλλάξουν βλέμματα Γουέλφων καὶ Γιβελίνων. Εἶναι φανερώτατο ὅτι κατὰ τὴν πρώτη τους γνωριμία δυὸ γυναῖκες δείχνουν περισσότερη ἐπιφυλακτικότητα καὶ προσωποίηση ἀπὸ ὅση δείχνουν οἱ ἄνδρες σὲ παρόμοια περίσταση.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο οἱ φιλοφρονήσεις μεταξὺ τῶν γυναικῶν φαίνονται πειὸ γελοῖες παρὰ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν. Πρέπει νὰ σημειωθῆ σχετικά, ὅτι οἱ ἄνδρες ὁμιλοῦν γενικὰ μὲ κάποια εὐγένεια καὶ κάποιον ἀνθρωπισμό, σ' ὅσους ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτούς, ἀκόμα καὶ στοὺς ἀσημότερους, ἐνῶ, εἶναι κυριολεκτικὰ ἀνυπόφορο νὰ βλέπη κανένας μὲ πειὰ ὑπεροψία φέρεται μιὰ γυναῖκα τῆς ἀνώτερης τάξης σὲ μιὰν ἄλλη κατώτερης τάξης ποὺ δὲν ἀνήκει στὴν ὑπηρεσία της.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ οἱ μεταξὺ τῶν γυναικῶν δια-

φορὲς τάξεως εἶναι πολὺ ποιὲ ἀβέβαιες ἀπὸ τὶς διαφορὲς τῶν ἀνδρῶν καὶ μποροῦν νὰ τροποποιηθοῦν ἢ νὰ ἀλλάξουν, ἐνῶ ἀπὸ χίλιους λόγους ἐξαρτᾶται ἡ θέση τοῦ ἀνδρός, γιὰ τὴ γυναῖκα σ' ὅλο ἕνας ἔχει τὸ λόγο, ὁ ἄνδρας στὸν ὁποῖο κατώρθωσαν ν' ἀρέσουν.

Ἡ μοναδική τους λειτουργία τοὺς θέτει σὲ μιὰ βαθμίδα ἰσότητας πολὺ περισσότερο αἰσθητή, καὶ γι' αὐτὸ ζητοῦν νὰ δημιουργήσουν μεταξύ τους διαφορὲς τάξεως.

Ἔπρεπε ὁ νοῦς τοῦ ἀνδρὸς νὰ σκοτισθῆ ἀπὸ τὸν ἔρωτα γιὰ νὰ καταφύγη στὸ ὡραῖο φῦλο, τὸ φῦλο αὐτὸ μὲ τὸ μικρὸ ἀνάστημα, τοὺς στενοὺς ὤμους, τὰ φαρδυὰ ἰσχύα καὶ τὰ κοντὰ πόδια. Ἀντὶ νὰ τὴν ὀνομάζουμε ὡραία θὰ ἦταν προτιμώτερο νὰ τὴν ποῦμε ἀντιαισθητική. Οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν τὸ αἴσθημα, οὔτε τὴν ἀντίληψη τῆς μουσικῆς, ὅπως δὲν ἔχουν τῆς ποίησης καὶ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν. Ὅλ' αὐτὰ δὲν εἶναι στὴ γυναῖκα παρὰ καθαρὸς πιθηκισμός, καθαρὴ πρόφαση, καθαρὴ ἐπιτήδευση, ὅπλο τῆς φιλαρέσκειάς της. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι δὲ μποροῦν νὰ λάβουν σὲ τίποτε μέρος, χωρὶς ἰδιοτέλεια. Ὁ ἄνδρας πάντα προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῆ κατ' εὐθεῖαν μὲ τὸ νοῦ καὶ τὴ δύναμη, ἀντίθετα ἡ γυναῖκα εἶναι παντοῦ καὶ πάντα περιωρισμένη σὲ ἔμμεση κυριαρχία, δηλαδὴ μὲ τὴν ἐπίδρασή της στὸν κυρίαρχο ἄνδρα. Εἶναι ἑπόμενο λοιπὸν ἡ φύση νὰ ὁδηγεῖ τὴ γυναῖκα στὸ νὰ ζητῆ σὲ κάθε τι, ἕνα μέσο γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ ἀνδρός, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ φαίνονται πῶς πέρνουν γιὰ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα εἶναι πάντα προσποίηση, τέχνασμα, δηλαδὴ καθαρὰ φιλαρέσκεια καὶ πιθηκισμός.

Ὁ Ρουσσῶ εἶχε πῆ: «Οἱ γυναῖκες δὲν ἀγαποῦν καμ-

μιὰ τέχνη, δὲν καταλαβαίνουν τίποτε ἀπὸ τὰ πράγματα αὐτὰ καὶ δὲν ἔχουν καμμιὰ ἰδιοφυΐα».

Ὅσοι δὲν ἀπατῶνται ἀπὸ τὰ φαινόμενα ἔχουν παρατηρήσει τὸ γεγονὸς αὐτό. Παρητηρήσατε π. χ. τὶ τραβᾶ καὶ ἀποσχολεῖ τὴν προσοχή τους σὲ μιὰ συναυλία, στὸ μελόδραμα, στὸ δράμα, θὰ διακρίνετε μὲ ποιὰ ἀναισθησία ἐξακολουθοῦν τὶς προκλήσεις καὶ τὰ τσακίσματά τους στὶς ὡραιότερες στιγμὲς ἐκτελέσεως μεγαλοφυῶν δημιουργημάτων.

Εἶχαν δίκηο, ἂν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, οἱ Ἕλληνες ποὺ ἀπέκλεισαν τὶς γυναῖκες ἀπὸ τὰ θέατρα. Στὰ θεατρά τους θὰ ἦταν δυνατὸν ν᾽ ἀκούσῃ τοὐλάχιστο κάτι κανένας, ἡ ἀπαγόρευση ἔχει τὴ θέση της στὰ χρόνια μας.

Τὶ καλύτερο ὅμως μπορεῖ κανένας νὰ περιμένῃ ἀπὸ τὶς γυναῖκες ὅταν συλλογίζεται ὅτι σ᾽ ὅλο τὸν κόσμο τὸ φῦλον αὐτὸ δὲν κατώρθωσε νὰ παραγάγῃ οὔτε ἕνα πνεῦμα ἀληθινὰ μεγάλο. Οὔτε ἕνα μόνο πρωτότυπο καὶ ὁλοκληρωμένο ἔργο στὶς καλὲς τέχνες, δὲν ἔδωσαν τίποτε ποὺ νάχῃ ἀξία καὶ ζωή. Αὐτὸ τὸ βλέπει κανεὶς στὴ ζωγραφική. Οἱ γυναῖκες μολαταῦτα εἶναι ἐξ ἴσου ἱκανὲς μ᾽ ἐμᾶς νὰ συλλάβουν τὸ τεχνικὸ μέρος, κι᾽ ἀσχολοῦνται μ᾽ ἐπιμονὴ μὲ τὴν τέχνη αὐτὴ χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ποῦν ὅτι ἐδημιούργησαν ἕνα ἀριστούργημα γιατὶ τοὺς λείπει ἡ πνευματικὴ ἀντικειμενικότητα τοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία πρὶν ἀπ᾽ ὅλα εἶναι ἀπαραίτητη στὴ ζωγραφική. Δὲν μποροῦν νὰ ὑπερβάλουν τὸν ἑαυτό τους.

Οἱ περισσότερες γυναῖκες δὲν εἶναι ἱκανὲς νὰ αἰσθανθοῦν ὡραιότητες.

Ὁ Huatro ἐδῶ καὶ 300 χρόνια στὸ περίφημο ἔργο

του «Examen de Ingenios para la Seienlias» ἀρνεῖται στὶς γυναῖκες κάθε ἀνωτερότητα.

Ἀπὸ τὴν κοινωνική μας ὀργάνωση ἡ ὁποία εἶναι ἀνόητη σὲ μέγιστο βαθμὸ, συμμετέχουν καὶ αὐτὲς στὸν τίτλο καὶ στὴ θέση τοῦ ἀνδρὸς ὅσον ψηλὰ κι' ἂν βρίσκονται αὐτὰ, οἱ γυναῖκες καλλιεργοῦν μὲ λύσσα τὶς πειὸ χυδαῖες φιλοδοξίες τοῦ ἀνδρὸς καὶ φυσικὰ ἡ κυριαρχία καὶ ὁ τόνος ποὺ ἐπιβάλλουν διαφθείρει τὴ νεώτερη κοινωνία. Πρέπει νὰ ληφθῆ σὰν κανόνας τὸ γνωμικὸ τοῦ Ναπολέοντος. Α! «Οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν τάξιν».

Ἡ Σαμφὸρ πολὺ σωστὰ λέγει :

«Οἱ γυναῖκες εἶναι καμωμένες γιὰ νὰ συννενοοῦνται μὲ τὶς ἀδυναμίες μας, μὲ τὴ τρέλλα μας ὄχι ὅμως μὲ τὸ λογικό μας».

Μεταξύ τους καὶ τῶν ἀνδρῶν ὑπάρχουν συμπάθειες ἐπιδερμίδος, ἐλάχιστες ὅμως συμπάθειες ψυχῆς, πνεύματος καὶ χαρακτῆρος.

Οἱ γυναῖκες εἶναι τὸ δεύτερον φῦλο τὸ πλασμένο νὰ μείνη παράμερα καὶ σὲ δεύτερη θέση. Πρέπει νὰ σεβώμαστε τὴν ἀδυναμία του ἀλλὰ εἶναι γελοῖο ν' ἀποδίδουμε τιμὲς σὲ γυναῖκα, αὐτὸ μᾶς ταπεινώνει στὰ μάτια της.

Ἡ φύση ὅταν χώρισε στὰ δυὸ τὸ ἀνθρώπινο γένος δὲν τό μοίρασε σὲ ἴσα μέρη. Ἀκριβῶς αὐτὸ σκέφθηκαν οἱ λαοὶ τῆς ἀνατολῆς κι' ἐκτιμοῦσαν τὶς γυναῖκες καλύτερα ἀπὸ ἐμᾶς, ποὺ μὲ τὸν ἡλίθιον σεβασμό μας τὶς ἔχουμε κάμει ἀλαζόνες καὶ θρασύτατες σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ μοῦ θυμίζουν τοὺς ἱεροὺς πιθήκους τῆς Μπεναρὲς οἱ ὁποῖοι τόσον πολὺ ἔχουν συναίσθηση τῆς ἁγιότητός των ὥστε νὰ νομίζουν ὅτι ὅλα τοὺς ἐπιτρέπονται,

Ἡ γυναῖκα τῆς δύσεως, αὐτὴ ποὺ ἀποκαλοῦμε δέσποι-

να ἡ κυρία, βρίσκεται σὲ τελείως ψεύτικη θέση, γιατὶ ἡ γυναῖκα, δὲν εἶναι καθόλου πλασμένη γιὰ νὰ ἐμπνέη τὸν σεβασμὸ καὶ ν' ἀπολαμβάνη τιμὲς, οὔτε γιὰ νὰ κρατῆ τὸ κεφάλι ψηλότερα ἀπ' τὸν ἄνδρα, οὔτε γιὰ νὰ ἔχει ἴσα μ' αὐτὸν δικαιώματα.

Εἶναι καταφανῆ τὰ ἐπακόλουθα τῆς ψεύτικης αὐτῆς θέσεώς της. Θὰ ἦταν δὲ πραγματικὰ εὐχῆς ἔργο, ἡ ἐπαναφορὰ τῆς γυναίκας στὴ φυσική της θέση καὶ ἡ κατάργηση τῆς ΚΥΡΙΑΣ ἡ ὁποία εἶναι ἀντικείμενο εἰρωνείας ὁλόκληρης τῆς Ἀσίας ὅπως θὰ ἦταν καὶ τῆς Ρώμης καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ καλούμενη εὐρωπαία κυρία δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη. Δὲν ἔπρεπε νά ὑπάρχουν στὸν κόσμο παρά γυναίκες τοῦ σπιτιοῦ ποὺ καταγίνωνται μὲ τὶς δουλειὲς, καὶ κορίτσια ποὺ ἀποβλέπουν νὰ πάρουν τὴ θέση τῶν πρώτων στὴ δουλειὰ καθοδηγούμενα ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν καὶ ὄχι τὴν θρασύτητα.

Ἡ ὕπαρξη τῶν λεγομένων κυριῶν κάμνει ἀξιολύπητη τὴ θέση τῶν γυναικῶν τῆς κατώτερης τάξης.

Οἱ νόμοι ποὺ διέπουν τὸ γάμο στὴν Εὐρώπη θεωροῦν τὴ γυναίκα ἴση μὲ τὸν ἄνδρα καὶ ὁρμοῦνται ἀπὸ ἐσφαλμένη προϋπόθεση. Στὸ μονογαμικό μας ἡμισφαίριο, γάμος σημαίνει ἀπώλεια τῶν μισῶν δικαιωμάτων καί διπλασιασμὸ τῶν καθηκόντων. Μπορεῖ οἱ νόμοι ν' ἀπένειμαν στὶς γυναῖκες ἴσα δικαιώματα δὲν τὶς ἔδωκαν ὅμως ἀνδρικὸ λογικό. Ὅσο περισσότερα δικαιώματα καὶ τιμὲς ἀνώτερες τῆς ἀξίας τους δίνουν οἱ νόμοι στὶς γυναῖκες, τόσο περιορίζουν τὸν ἀριθμὸ ἐκείνων ποὺ μετέχουν στὰ δικαιώματα αὐτά, στὴν ἴδια ἀναλογία μὲν τὸν ἀριθμὸ τῶν προνομιούχων. Τὰ πλεονεκτήματα ποὺ χορηγεῖ στὴ γυναῖκα ἡ μονο-

γαμία καὶ οἱ σχετικοὶ νόμοι ποῦ τὴν ἀναγνωρίζουν ἴση μὲ τὸν ἄνδρα, πράγμα ποὺ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀλήθεια, ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὸ γεγονὸς ὅτι λογικοὶ καὶ ὀρθὰ σκεφτόμενοι διστάζουν συχνὰ νὰ παρασυρθοῦν σὲ μιὰ τόσο μεγάλη θυσία, σ' ἕνα τόσο ἄνισο σύμφωνο.

Στοὺς λαοὺς ποὺ εἶναι πολύγαμοι κάθε γυναῖκα εὑρίσκει κάποιον ποὺ ἀναλαμβάνει τὸ βάρος της, ἐνῶ σ' ἐμᾶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγάμων γυναικῶν εἶναι περιωρισμένος ἐνῶ εἶναι ἄπειρος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπροστατεύτων, γεροντοκόρες οἰκτρὰ φυτοζωοῦν στὶς ἀνώτερες τάξεις, φτωχὰ πλάσματα ὑποβάλλονται σὲ βαρειὰ καὶ δύσκολα ἔργα στὶς κατώτερες.

Ἄλλοτε πάλι οἱ γυναῖκες αὐτὲς καταντοῦν ἐλεεινὲς πόρνες διάγουν αἰσχρὸ βίο καὶ ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν πραγμάτων στὸ ν' ἀποτελέσουν ἕνα εἶδος τάξης, ποὺ ἔχει σὰν εἰδικὸ σκοπὸ τὴν προφύλαξη τῶν εὐτυχισμένων γυναικῶν ἀπὸ τὴν ἀποπλάνησι. Στὸ Λονδῖνο μόνον ὑπάρχουν 80.000 κοινὲς γυναῖκες, θύματα πραγματικὰ τῆς μονογαμίας. Ὅλες αὐτὲς οἱ δυστυχισμένες εἶναι τὸ ἀντίβαρο τῆς Εὐρωπαίας κυρίας, ποὺ ἔχει τόσες ἀξιώσεις καὶ εἶναι γεμάτη ἀλαζονεία.

Ἔτσι ἡ πολυγαμία εἶναι ἀληθινὰ εὐεργέτημα γιὰ τὶς γυναῖκες ἂν τὶς πάρουμε σὰν σύνολο. Δὲν βλέπει ὅμως κανένας λογικὰ σκεπτόμενος τὸ λόγο, ὅταν μιὰ γυναῖκα πάσχει ἀπὸ χρόνιο νόσημα, ἢ δὲν ἔχει παιδιά, κι' ἐγέρασε πρόωρα, γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ πάρει ἄλλην.

Ἐκεῖνο ποὺ συνετέλεσε στὴν ἐπιτυχία τῶν Μορμόνων εἶναι ἡ κατάργηση τῆς τερατωδέστατης αὐτῆς μονογαμίας.

Μὲ τὴ χορήγηση στὴ γυναῖκα δικαιωμάτων πάνω ἀπὸ

τὴ φύση της, τῆς ἐπεβλήθσαν καθήκοντα πάν' ἀπὸ τὴ φύση της. Ἐπίσης, καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ πηγὴ δυστυχίας.

Οἱ ἀπαιτήσεις αὐταῖς τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ περιουσίας εἶναι πραγματικὰ τόσο βαρειές, ὥστε ὁ ἄνδρας ποὺ παντρεύεται διαπράττει τρέλλα ἂν δὲν συνάψη ἐπιτυχῆ γάμο. Ἂν θελήση νὰ βρῆ μιὰ γυναῖκα ποὺ τοῦ ἀρέση τελείως, θὰ τὴ ζητήση ἐξ' ἀπ' τὸ γάμο, μόνο ποὺ πρέπει κάποτε νὰ φροντίζη γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς τύχης τῆς ἐρωμένης καὶ τῶν τέκνων του. Ἂν αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνη κατὰ τρόπο δίκαιο καὶ ἱκανοποιητικὸ καὶ νὰ βρῆ γυναῖκα ποὺ νὰ δέχεται, χωρὶς τὶς ὑπερβολικὲς ἀπαιτήσεις ποὺ ὁ γάμος τῆς παραχωρεῖ, τότε ἡ γυναῖκα αὐτὴ χάνει τὴν τιμή, γιατὶ ὁ γάμος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ δημιουργεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό της, ζωὴ πολὺ θλιβερή, γιατὶ εἶναι στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀποδίδει μεγάλη σημασία στὴν γνώμη τῶν ἄλλων γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Ἂν τοὐναντίον ἡ γυναῖκα δὲν δέχεται, διατρέχει τὸν κίνδυνο νὰ παντρευτῆ μ' ἕναν ἄντρα ποὺ δὲν τῆς ἀρέσει ἢ νά μαραθῆ παραμένοντας γεροντοκόρη.

Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ τῆς μονογαμίας, ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ μελέτη τῆς πραγματείας τοῦ Θωμαζέου «De concubinatu». Βλέπει κανένας σ' αὐτὴ ὅτι σ' ὅλους τοὺς πολιτισμένους Δυτικοὺς λαοὺς ὅλων τῶν ἐποχῶν, ὡς τὴ μεταρρύθμιση, ἡ παλακεῖα ὑπῆρξε θεσμὸς ποὺ δὲν τὸν ἀποκρούει ὁ νόμος, ἀνεγνωρισμένος ὡς ἕνα σημεῖο καὶ καθόλου ἀτιμωτικός. Ἡ Λουθηριανὴ μεταρρύθμιση τὸν κατέλυσε γιατὶ σ' αὐτὴ τὴν κατάλυση εὕρισκε μιὰ δικαιολογία τοῦ γάμου τῶν κληρικῶν. Σ' αὐτὸ δὲ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία δὲν μποροῦσε νὰ μείνη πίσω.

Περιττὸν μοῦ φαίνεται νὰ κάμω λόγο γιὰ τὴν πολυγαμία, ἀφοῦ οὐσιαστικὰ ὑφίσταται αὐτή. Ὑπάρχουν πραγματικὰ μονόγαμοι ; Ὅλοι γιὰ κάμποσο καιρὸ ζοῦν πραγματικὰ σὲ πολυγαμία. Ἐὰν κάθε ἄνδρας ἔχει ἀνάγκης περισσοτέρων γυναικῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ μένει ἐλεύθερος καὶ νὰ ἐπιβαρύνεται μὲ τὴν συντήρηση τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν οἱ γυναῖκες ἐπανέρχονται στὸν ἀληθινὸ προορισμό τους, προορισμὸν ὑποταγμένου, ποὺ θὰ συντελέση στὸ νὰ ἐκλείψη ἡ κυρία, τὸ τερατωδέστατο αὐτὸ κατασκεύασμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μωρίας μας μὲ τὶς γελεῖες ἀξιώσεις γιὰ σεβασμὸ καὶ τιμή.

Ἔτσι θὰ ἐκλείψουν οἱ ΚΥΡΙΕΣ, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ οἱ δυστυχισμένες γυναῖκες ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι γεμάτη ἡ Εὐρώπη.

Ἡ γυναῖκα εἶναι φανερὸ πῶς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση πλασμένη γιὰ νὰ ὑποτάσσεται. Ἀπόδειξη εἶναι ὅτι ἐκείνη ποὺ βρίσκεται σὲ κατάσταση ἀπόλυτης ἐλευθερίας, ποὺ τόσο εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὴ φύση προσκολλᾶται, ἀμέσως σ' ἕναν ὁποιονδήποτε ἄνδρα ποὺ τὸν ἀφήνει νὰ τὴν ὑποτάξη γιατὶ ἔχει ἀνάγκη κυρίου. Ἂν εἶναι νέα ἐκλέγει ἕναν ἐραστή, ἂν εἶναι ἡλικιωμένη ἕνα πνευματικό.

Ὁ γάμος εἶναι μία παγίδα ποὺ μᾶς στήνει ἡ φύση.

Ἡ τιμὴ τῶν γυναικῶν, ὅπως καὶ ἡ τιμὴ τῶν ἀνδρῶν εἶναι ἕνα εἶδος σιωπηλὴ σύμβασης τοῦ φύλου. Ἡ πρώτη ἀπ' τὶς δυὸ εἶναι πολύ σπουδαιότερη γιατὶ στὴ ζωὴ τῆς γυναίκας, οἱ γενετήσιες σχέσεις ἀποτελοῦν ὑπόθεση μεγάλου ἐνδιαφέροντος.

Ἡ τιμὴ μιᾶς κόρης συνιστᾶται στὴν ἀθωότητα καὶ

στὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ ἐμπνέει ἡ τιμὴ μιᾶς γυναίκας στὴ συζυγικὴ πίστι.

Οἱ γυναῖκες περιμένουν καὶ ἀπαιτοῦν τὰ πάντα, ποὺ τοὺς ἀναγκαιοῦν καὶ ἐπιθυμοῦν ἀπὸ τὸν ἄνδρα.

Ὁ ἄνδρας κατὰ βάθος δὲν ἀπαιτεῖ παρὰ ἕνα μόνο πράγμα, Οἱ γυναίκες λοιπὸν κανονίζουν τὸ ζήτημα κατὰ τέτοιον τρόπον ὥστε οἱ ἄνδρες νὰ μὴν ἀποκτοῦν τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ πράγμα παρὰ μὲ τὸ ἀντάλλαγμα τῶν εὐθυνῶν ποὺ ἀναλαμβάνουν γι᾽ αὐτὲς καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ μέλλουν νὰ γεννηθοῦν, ἀπ᾽ τὸ διακανισμὸ αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἡ εὐτυχία τῶν γυναικῶν. Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τους εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀλληλοϋποστήριξη, τὸ ἐπαγγελματικὸ νὰ ποῦμε πνεῦμα.

Ἔτσι σὲ πυκνὲς φάλαγγες ὅλες οἱ γυναῖκες βαδίζουν ἐναντίον τῆς ἀνδρικῆς στρατιᾶς. Οἱ ἄνδρες στὴ φυσικὴ καὶ διανοητική τους ὑπεροχὴ κατέχουν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς ἀποτελοῦν δὲ γι᾽ αὐτὸ κοινὸν ἐχθρὸν ποὺ πρόκειται νὰ νικήσουν οἱ γυναῖκες γιὰ νὰ συμμερισθοῦν τ᾽ ἀγαθὰ αὐτά.

Πρῶτος λοιπὸν κατὰ σειρὰ κανόνας τῆς γυναικείας τιμῆς εἶναι ἡ χωρὶς λύπη ἄρνησις κάθε ἀθέμιτης σχέσης. Τὸ ἴδιο ὑπάρχουν κυρώσεις γιὰ τὴ μοιχαλίδα.

Ἐκτὸς ἀπ᾽ τὴ τιμὴ τοῦ φύλου της, ἡ μοιχαλὶς χάνει καὶ τὴν ἀστική της τιμὴ γιατὶ ἡ πράξη της εἶναι ἀπάτη καὶ χονδροειδῆς παράβαση τῆς πίστης γιὰ τὴν ὁποία ὡρκίστηκε.

Λὲν μὲ ἐπιείκια γιὰ μιὰ κόρη ὅτι ἀπατήθηκε δέν λένε ὅμως τὸ ἴδιο καὶ γιὰ μιὰ γυναίκα. Ἐκεῖνος ποὺ ἀπάτησε μπορεῖ ν᾽ ἀποδώσῃ τὴν τιμὴ μὲ τὸ γάμο στὴν κόρη δὲν μπορεῖ ὅμως στὴ γυναίκα, ἔστω καὶ μὲ τὸ διαζύγιο.

Ἡ ἐξέτασι τῶν πραγμάτων κατὰ βάθος πείθει ὅτι ἡ

ἀρετὴ τῆς κόρης ἀποτελεῖ ἕνα εἶδος ἐπαγγελματικοῦ πνεύματος ὠφελιμότατου καὶ ἀπαραίτητου, κάλλιστα ὑπολογισμένου καὶ βασισμένου πάνω στὸ συμφέρον. Δὲν ἠμπορεῖ κανένας ν᾽ ἀρνηθῆ τή μεγάλη σπουδαιότητά της γιὰ τὸν προορισμὸ τῆς γυναίκας. Ἀλλὰ δὲν ἀξίζει νὰ δοθῆ σ᾽ αὐτὴ ἀξία ἀπόλυτη τόση ὥστε ν᾽ ἀξίζει ἡ θυσία μιᾶς ζωῆς γι᾽ αὐτὴ.

Μιὰ ἀπόδειξη τοῦ ὅτι ἡ τιμὴ τῆς γυναίκας δὲν ἔχει ἀρχὴ σύμφωνη μὲ τὴ φύση, εἶναι τὰ ματωμένα θύματα ποὺ τῆς προσφέρονται, οἱ βρεφοκτονίες καὶ οἱ αὐτοκτονίες τῶν μητέρων.

Μιά κόρη ποὺ παραδίδεται στόν ἐραστὴ διαπράττη προδοσία πρὸς τὸ φύλο της. Ἂς μὴ λησμονήσουμε ὅμως ὅτι τὸ γυναικεῖο σύμφωνο ἔγινε δεκτὸ σιωπηλὰ καὶ χωρὶς ρητὴ καὶ κατηγορηματικὴ ἐκ μέρους της ὑπόσχεση. Μιὰ δὲ ποὺ αὐτὴ εἶναι σχεδὸν πάντα τὸ θῦμα, ἡ τρέλλα της στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶναι μεγαλύτερη ἀπ᾽ τὴ διαφθορά της.

Τέλος

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ»

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ:

Κ. Κυριάκης - Εύτ. Μπογδάνος - Χ. Βασιλειάδης - Κ. Δ. Στάμου - Γιάν. Ζαΐρης.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ:

Χ. Βασιλειάδη

Ἀλληλογραφία—ἐμβάσματα κ.λ.

Κ. Ν. Κυριάκην ὁδὸς Ἀχουρίων 149

10

ΤΥΠΟΙΣ: ΑΝ. Κ. ΚΑΪΤΑΤΖΗ, ΑΝΑΞΑΓΟΡΑ 20 ΤΗΛ. 53494, ΑΘΗΝΑΙ